

УДК 352.07:351.84:316.4

О. Лебединська,
Л. Ящук

ВЗАЄМОДІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ З НЕДЕРЖАВНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА

Проаналізовано діяльність недержавних організацій щодо профілактики соціального сирітства та з’ясовано особливості їх діяльності. Розкрито інноваційну систему соціального обслуговування на рівні громади за допомогою інтегрованого підходу до надання соціальних послуг та перспективний напрям попередження соціального сирітства на рівні територіальної громади – гейткіпінг. Визначено, що під особливою увагою територіальної громади мають перебувати сім’ї з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, та неблагополучні сім’ї. Виділено найважливіші заходи зміцнення взаємодії територіальної громади і благодійних організацій щодо попередження соціального сирітства.

Ключові слова: профілактика, соціальне сирітство, недержавна організація, територіальна громада.

На жаль діти часто виховуються в середовищі, в якому панує низька культура спілкування між членами сім’ї та спостерігається занепад родинного виховання. Сімейне неблагополуччя негативно впливає на формування особистості дитини, її розвиток, емоційний стан, соціальні та духовні цінності.

За даними Державної служби статистики України, загальна чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на кінець 2012 р. становить 92865 [1], 80% мають живих батьків, які відмовилися від них добровільно або були позбавлені батьківських прав [2]. З метою запобігання розриву сімейних зв’язків та попередження соціального сирітства зростає потреба у своєчасному виявленні сімей із дітьми у складних життєвих обставинах та наданні їм комплексних соціальних послуг за місцем проживання. Адже саме на рівні територіальної громади можна найбільш ефективно вирішувати проблеми формування сімейних цінностей та при потребі надання соціальної допомоги сім’ям, що опинилися в складних життєвих обставинах. З огляду на це, актуальним є питання взаємодії територіальної громади з недержавними організаціями, які працюють в інтересах сім’ї та дітей, що сприяє попередженню соціального сирітства.

Вивченням та аналізом діяльності міжнародних організацій, зокрема міжнародних неурядових організацій, займається ряд науковців, зокрема: В. Буткевич, В. Головенько, Н. Гусак, О. Зайцева, Н. Крилов, А. Мацко, Т. Нешатаєва, В. Поліщук, А. Ходорчук, М. Черкес, О Швед та інші. Л. Кривачук проаналізовано діяльність та систематизовано міжнародні неурядові організації в інтересах дітей. Л. Усаченко розглядає проблеми співпраці органів державної влади з різноманітними неурядовими організаціями громадянського суспільства. Проте питання взаємодії територіальної громади з недержавними організаціями щодо профілактики соціального сирітства є недостатньо дослідженою.

Мета статті – проаналізувати взаємодію територіальної громади з недержавними організаціями щодо профілактики соціального сирітства.

Завдання:

- проаналізувати діяльність недержавних організацій щодо профілактики соціального сирітства та з'ясувати у чому їх особливість;
- визначити роль територіальної громади щодо профілактики соціального сирітства.

Конвенція ООН про права дитини наголошує на тому, що діти повинні зростати в сімейному оточенні, а сім'ям мають бути надані необхідний захист і підтримка, адже тільки сімейне середовище здатне забезпечити дитині умови для повноцінного розвитку та дає шанс на щасливе майбутнє.

Необхідність здійснення профілактичної роботи щодо вирішення проблеми соціальних сиріт наголошується у державних нормативно-правових актах. У 2012 р. були затверджені Національна стратегія профілактики соціального сирітства на період до 2020 р. та План заходів щодо її реалізації [3]. Передбачається, що до 2015 р. кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, має зменшитися на 10 тис. осіб. Кількість дітей, які виховуються в інтернатних закладах, має скоротитися, а ефективність роботи органів влади та соціальних служб підвищитися: стратегія, зокрема, передбачає посилення роботи щодо раннього виявлення сімей, які мають ризик опинитися у складних життєвих обставинах, та вчасного надання їм якісних соціальних послуг.

Необхідно відмітити міжвідомчу співпрацю на державному рівні, де міністерства, відомства практикують ухвалення спільних наказів, що регламентують порядок діяльності підпорядкованих їм структур. Так, з метою впровадження ефективного механізму взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, розроблено "Порядок взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах" [4]. Цей порядок визначає процедуру виявлення, обліку та соціального супроводу сімей, члени яких перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

Звичайно, щоб надати кваліфіковану допомогу сім'ї, замало знати положення вищенаведених законів. Важливим є знання нормативно правових актів, які визначають повноваження та відповідальність місцевих органів влади і місцевого самоврядування. Це Закони України "Про місцеві державні адміністрації", "Про місцеве самоврядування в Україні", положення "Про районні державні адміністрації, виконкоми міських, селищних, сільських рад народних депутатів", "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх".

Як бачимо, законодавча база достатня, однак проблема запобігання соціального сирітства залишається актуальною, гострою і потребує ефективної взаємодії громадян, бізнесових структур, формальних і неформальних громадських, благодійних організацій.

Так, за ініціативи громадських та благодійних організацій, у червні 2012 р. було запроваджено інститут фахівця із соціальної роботи (ФСР) у громаді. Завдяки діяльності ФСР станом на кінець 2013 р. у 26 разів зменшилася кількість випадків розміщення дитини до інтернатного закладу (з 13 559 випадків у 2012 р. до 523 випадків у 2013 р.). У п'ять разів зросла кількість дітей, яких фахівці повернули до біологічної сім'ї із закладу державного утримання (у 2013 р. – 860 дітей, у 2012 р. – 166 дітей) та у вісім разів – кількість випадків попередження вилучення дітей з біологічних сімей. Вперше за роки незалежності соціальні послуги стали доступними у сільських громадах; запроваджено всебічне обстеження і оцінку потреб сільських сімей у соціальних послугах (до появи ФСР на

рівні села/селища та мікрорайону в містах не було первинної ланки соціальної роботи) [5]. На кінець 2013 р. фахівцями соціальної роботи надавалася допомога 141 тис. сімей, у порівнянні з 2011 р. (коли такого інституту не існувало) – 22,5 тис. сімей [6].

Основним завданням фахівця є своєчасне виявлення вразливих сімей та дітей, оскільки працюють безпосередньо у громаді, переважно у сільській місцевості, знають усіх мешканців. Через фахівця забезпечено максимальну доступність кожного члена сім'ї до соціальних послуг шляхом обстеження та оцінки їх потреб у таких послугах, а також активне їх залучення до вирішення власних проблем.

Однак Уряд прийняв рішення про скорочення фінансування 12 тис. фахівців із соціальної роботи. Представники українських та міжнародних громадських організацій, що працюють у сфері соціальної допомоги сім'ям та захисту прав дитини, соціальні працівники, голови місцевих рад, вважають це рішення непродуманим і таким, яке призведе до руйнування проєвропейської системи соціальної допомоги сім'ї.

Недержавні організації – це благодійні фонди, товариства, громадські об'єднання, приватні соціальні служби, відділення міжнародних організацій тощо які сформовані на принципах добровільності, не мають на меті отримання прибутку, незалежні та не підпорядковані урядовим структурам, захищають інтереси окремих груп людей відповідно до статуту. Діяльність недержавних організацій, які займаються питаннями в інтересах дітей, відрізняється своїми програмами, напрямками роботи, завданнями.

На сьогодні, в Україні вже напрацьований певний досвід роботи щодо співпраці недержавних соціальних установ з органами місцевого самоврядування, що будується на принципах партнерства. Відпрацьовано модель співробітництва, розроблено механізми спільної діяльності та визначено пріоритети [7].

Головним органом, що займається проблемами сиріт у світі є ЮНІСЕФ – організація при ООН, створена 11 грудня 1946 р., що є основною силою боротьби за права і свободу дитини, а також за краще життя для дітей. Маючи свої представництва майже у кожній країні світу, ЮНІСЕФ, може проводити комплексну програму своєї діяльності.

Міжнародна організація “СОС – Дитяче селище” функціонує понад півстоліття і на сьогодні діє у 134 країнах світу. Головна мета її діяльності – зведення селищ для дітей, які втратили батьківську опіку. У лютому 2003 р. була підписана угода між Урядом України та міжнародною організацією “СОС – Дитяче селище” про створення селищ та реалізацію супутніх проєктів в Україні. В Україні перше таке “СОС – Дитяче містечко” було створено у м. Бровари Київської області [8]. Окрім того, ця організація реалізує проєкт “Профілактика соціального сирітства” в рамках проєкту “Укріплення сім'ї”, мета якого – забезпечити можливість дітям, які перебувають під загрозою втрати піклування своєї родини, рости в сприятливому сімейному середовищі. Тобто, створити такі умови, щоб діти та їх батьки вміли правильно розуміти, чути одне одного, надавати підтримку та забезпечувати розвиток. Де соціальні працівники, психологи, соціальні педагоги та інші залучені спеціалісти намагаються, спільно з сім'єю, виявити її потреби та надати відповідні послуги та підтримку для подолання кризи чи складних життєвих обставин [9].

Питанням попередження соціального сирітства на рівні територіальної громади займається Міжнародна благодійна організація “Надія та житло для дітей”, заснована полковником М. Куком у Великобританії у 1994 р. Організація займається тим, щоб “надати кожній дитині можливість жити в безпечному та люблячому сімейному середовищі, яке допоможе їй реалізувати свій потенціал”.

Представництво благодійної організації “Надія і житло для дітей” в Україні розпочало свою діяльність у 1998 р. з реалізації проекту щодо розвитку й підтримки дитячих будинків сімейного типу [10]. Основним фокусом роботи цього представництва є впровадження інноваційних напрямів та методик у сфері опіки над дітьми, реалізація пілотних проектів та впровадження відпрацьованих методик на державному рівні. Так, у рамках проекту з попередження відмов матерів від новонароджених дітей це представництво започаткувало роботу соціальних працівників та психологів у пологових будинках, де вони надавали допомогу матерям, які заявляли про намір відмовитися від дитини. Випробувавши нові технології роботи з матерями, які опинилися у складних обставинах, було створено перші два соціальні центри матері і дитини у місті Херсон і Київській області, згодом цей досвід було визнано на національному рівні і поширено по Україні.

Наступний проект – реформування дитячого будинку “Барвінок” (м. Макарів) та створення Макарівського районного центру соціальної підтримки дітей та сімей “Промінь надії” [11], а також відпрацювання комплексної моделі реформування державної системи опіки і піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування через створення сімейно орієнтованих послуг для дітей та сімей у громаді. Головною метою створення центру є зберегти сім’ю, попередити розлучення дітей з їхніми батьками, створити умови, за яких жодна дитина з району не буде направлена до інтернатних закладів, а натомість, буде отримувати необхідний захист і підтримку в своїй громаді. Структура згаданого центру така, що може дуже оперативно реагувати на проблеми дітей, надавати допомогу сім’ям для того, щоб попередити соціальне сирітство. У структурі цього центру працює відділення профілактичної роботи, яке забезпечує надання послуг з метою попередження вилучення дитини з сім’ї, підвищення батьківського потенціалу батьків/осіб, які їх замінюють, підтримки сімей у подоланні проблем, пов’язаних з доглядом за дітьми та створенням належних умов для їх виховання та розвитку.

Служба підтримки батьків із дітьми в умовах цілодобового перебування забезпечує надання тимчасового проживання батькам із дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах, і де є високий ризик розлучення батьків і дітей, загроза безпеці життя і здоров’я, а також вагітним жінкам та матерям, які мають намір відмовитися від новонароджених дітей. Умови проживання батьків із дітьми забезпечують максимум самостійності та комфорту в повсякденному житті. Батьки проживають разом із дітьми у окремій мебльованій затишній кімнаті та мають змогу користуватися обладнаним приміщенням кухні для самостійного приготування їжі, кімнатою для дотримання особистої гігієни матері та дитини, кімнатою для відпочинку та проведення дозвілля дитини.

Фахівці Служби підтримки батьків з дітьми організують надання необхідних послуг, використовуючи в роботі такий алгоритм:

- аналіз причин виникнення кризи;
- визначення виду та етапу соціально-психологічної кризи;
- розробка стратегії соціально-психологічної та соціально-педагогічної роботи з сім’єю;
- соціальне інспектування умов проживання сім’ї;
- виконання індивідуальних програм адаптації, реабілітації та реінтеграції в суспільство;

– підбір індивідуальних прийомів соціально-психологічної та соціально-педагогічної роботи з метою формування позитивної мотивації батьків.

Індивідуальний план роботи з батьками та їх дитиною розробляється на підставі оцінки потреб батьків та дитини, оцінки батьківського потенціалу.

З метою розвитку батьківських навичок фахівці проводять індивідуальні та групові форми роботи з батьками, особами, які їх замінюють (консультування, бесіди, тренінги, лекції тощо).

Особлива увага фахівців зосереджується на зміцненні відносин мати-дитина, налагодженні відносин з батьком дитини та родичами сім'ї, формуванні у батьків почуття відповідальності перед своєю дитиною та розвитку умінь/навичок самостійно здійснювати материнські (батьківські) обов'язки.

Термін перебування батьків із дітьми у відділенні визначається залежно від індивідуальної ситуації по кожному випадку директором згаданого центру за висновком команди спеціалістів, яка працює у відділенні.

Отримувачами послуг Служби підтримки батьків з дітьми можуть бути:

– сім'ї, в яких існує ризик передачі дитини до закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, або сім'ї, діти з яких вилучені й перебувають у центрі надання соціальних послуг дітям та сім'ям;

– вагітні жінки та неповнолітні, самотні матері, яким потрібна підтримка;

– жінки, які мають намір відмовитися від новонароджених дітей.

Тож, соціальна ефективність моделі полягає у тому, що всі діти району, які були під загрозою потрапляння до інтернату, виховуються у сімейних умовах. Фінансова доцільність роботи цього центру – модель роботи, за якої послуги надаються у комплексі як стаціонарно в згаданому центрі, так і за місцем проживання дітей і сімей, сумарно коштує майже в п'ять разів дешевше, ніж утримання дитини в інтернаті.

Ще один проєкт Представництва “Розвиток послуг раннього втручання для дітей з особливими потребами” був спрямований на запровадження та розвиток послуг раннього втручання для сімей, які виховують дітей з особливими потребами. У результаті впровадження проєкту було розроблено навчальну програму підготовки фахівців методам надання реабілітаційних послуг раннього втручання, за якою проведено підготовку фахівців будинку дитини до роботи із сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами.

Інноваційною системою соціального обслуговування на рівні громади за допомогою інтегрованого підходу до надання соціальних послуг є проєкт Міжнародної благодійної організації “Кожній дитині” в Україні, розвиток системи інтегрованих соціальних служб для вразливих сімей і дітей, мета якого забезпечити доступність послуг для вразливих сімей та дітей у громаді відповідно до їхніх потреб. Інтегровані соціальні служби (ІСС) діють на базі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, орієнтовані на надання адресної допомоги сім'ям і дітям у подоланні складних життєвих обставин, а саме на:

– надання комплексних соціальних послуг на основі оцінки потреб дітей і сімей;

– активну участь клієнтів у плануванні й моніторингу соціальних послуг;

– залучення ресурсів громади до вирішення проблем дітей і сімей, подолання складних життєвих обставин;

– зміцнення міжвідомчої взаємодії у сфері ухвалення рішень в інтересах дітей.

Кожна зі спеціалізованих служб, що належать до складу інтегрованих соціальних служб, має чіткий набір і зміст соціальних послуг. Залежно від потреб клієнта визначається служба, послуги якої найбільше можуть вплинути на покращення ситуації клієнта.

Інтеграція територіальної громади – процес, у рамках якого певна громада забезпечує умови для реалізації максимального соціального потенціалу кожного індивіда – члена цієї громади. За цього інтеграція насамперед спрямована на покращення співпраці між соціальними інституціями, що функціонують у громаді (службою у справах дітей, відділами освіти, охорони здоров'я, праці та соціального захисту, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, неурядовими організаціями, закладами освіти, культури, охорони здоров'я тощо), партнерство, за якого вони розвиваються, досягають спільних цілей.

За таких умов до локальної моделі соціального обслуговування залучається максимальний соціальний потенціал громади, що забезпечує ефективність наданих послуг членам громади, результативність соціальної роботи загалом.

Характеристиками й одночасно показниками інтеграції як процесу є наявність у ньому інтегрованого підходу та інтегративної ситуації. Інтегрований підхід розглядається як спосіб ставлення до індивіда та ведення справ стосовно нього, в ході застосування якого не тільки індивід адаптується до громади, але й громада робить необхідні кроки, докладає певних зусиль, аби пристосуватися до нього. Беручи за основу своєї діяльності інтегрований підхід, інституції соціальної сфери громади змінюють переконання і цінності, принципи та організаційно-методичні засади своєї роботи, що виводить їх на вищий рівень розуміння проблем клієнтів, якісного реагування на їхні потреби. В інтегративній ситуації, як правило, турботу про члена громади, котрий потребує допомоги, бере на себе особа, яка представляє його інтереси і водночас від імені громади є виконавцем адресних, комплексних послуг, різних видів підтримки, що може надати йому ця спільнота.

Враховуючи зазначене, доцільним видається створення і забезпечення функціонування таких соціальних служб, які б спеціалізувалися на наданні адресних послуг клієнтам певних категорій і здійснювали свою діяльність у тісній взаємодії з усіма інституціями громади. Соціальні працівники таких служб можуть ініціювати створення комплексу нових послуг та надання їх у різних галузях освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

Таким чином, інтегровані соціальні служби – це комплекс спеціалізованих соціальних служб, які створюються відповідно до потреб членів громади і реалізують певні напрями соціальної роботи, орієнтовані на надання адресної допомоги сім'ям і дітям у подоланні складних життєвих обставин, на основі інтегрованого підходу [12].

Сучасною міжнародною фундаментальною технологією соціальної роботи із вразливими дітьми та сім'ями є гейткіпінг. Це перспективний напрям попередження соціального сирітства на рівні територіальної громади й застосовувався в рамках проекту “Попередження вилучення дітей із сімейного середовища шляхом впровадження механізму гейткіпінгу”. Мета проекту: зменшити на 30% кількість дітей, які перебувають в інтернатних закладах Київської області шляхом запровадження механізму гейткіпінгу та розвитку ефективних моделей сімейно-орієнтованих послуг для сімей та дітей на рівні громади [13].

Отже, гейткіпінг (від англ. gatekeeping – контроль за воротами) – це складна категорія соціальної роботи, що може розглядатися як нова філософія захисту та забезпечення прав дітей, яка визначає засади ухвалення рішень стосовно дітей на вищому рівні професійної компетентності.

Гейткіпінг – це філософія, політика, концепція й водночас механізм, що відображає нові підходи до реформування системи опіки над дітьми взагалі і запобігання розміщення їх в інтернатних закладах зокрема. Складовими гейткіпінгу є: оцінка потреб та умов життя

дитини; планування і надання послуг у громаді, що передує направленню дитини в систему інтернатних закладів; сприяння поверненню дитини-вихованця інтернатного закладу у біологічну сім'ю чи влаштування її у сімейну форму виховання (опіка й піклування, усиновлення, прийомна сім'я, ДБСТ); надання допомоги дитині в організації її самостійного життя [14].

Основними елементами гейткіпінгу як механізму є :

– проведення оцінки потреб дітей та їхніх сімей підготовленим персоналом (як правило, відповідальним за ведення справи), дії якого координуються організаційною структурою;

– створення мережі служб на рівні громади, які надають допомогу й підтримку дітям і їхнім сім'ям;

– наявність комплексу доступних послуг, що можуть надаватися в громаді з метою допомоги і підтримки вразливих дітей і їхніх сімей, зокрема розвиток альтернативних інституційним форм влаштування дітей;

– ухвалення рішень, що ґрунтуються на результатах оцінки потреб дітей, систематичному перегляді наданих послуг із урахуванням їхнього впливу;

– наявність інформаційної системи (системи моніторингу), яка забезпечує достовірні дані про вразливі сім'ї і дітей, служби, що надають соціальні послуги, проведену роботу з клієнтом відповідно до його індивідуального плану тощо.

Неможливо окреслити єдиний підхід у визначенні пріоритетних напрямів гейткіпінгу з метою недопущення влаштування дітей у інтернатні заклади. Це значною мірою залежить від особливостей системи захисту дітей на місцевому рівні, традицій, культурних та релігійних особливостей громади тощо.

Важливим у впровадженні гейткіпінгу є планування послуг з урахуванням реальних можливостей та ресурсів громади, служб, що має забезпечити доступність послуг, їх систематичність і комплексність. Створена у громаді мережа спеціалізованих служб має максимально враховувати її проблеми і потреби.

В. Кузміньський виділив основні проблеми щодо захисту прав дитини і запропонував шляхи їх вирішення [15]: зменшити приток дітей в інтернатні заклади; розвивати гейткіпінг (gatekeeping – підтримка біологічних сімей, попередження вилучення дітей з сімейного середовища); запровадити механізм соціального замовлення для покращення якості надання соціальних послуг громадськими організаціями; змінювати толерантне ставлення в суспільстві до насильства в сім'ї щодо дітей (це може призвести до появи насильства по відношенню до дітей в прийомних сім'ях); створити більшість будинків сімейного типу для дітей-сиріт; зосередити увагу на проблемах дітей-біженців та системно їх вирішувати [16].

Межею, за якою сім'я не може обійтися без допомоги у вирішенні своїх проблем, є криза сім'ї, яку І. Трубавіна розуміє як “неможливість сім'ї виконувати свої функції в суспільстві, а в разі загрози життю, здоров'ю і розвитку дітей необхідним є втручання в сім'ю, оскільки сім'я вже не може себе самоорганізувати, бо соціального потенціалу для цього є недостатньо” [17].

Тож очевидним є те, що під особливою увагою територіальної громади мають перебувати сім'ї з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах та неблагополучні сім'ї.

Складними життєвими обставинами можна назвати такі несприятливі для людини події, життєву скруту, коли їй особливо важко, і коли вона об'єктивно потребує сторонньої

допомоги, зокрема і від держави, суспільства, громади, від найближчого оточення, щоб упоратися з цими обставинами і відновити свою нормальну життєдіяльність [18].

Потенційно неблагополучними можна вважати сім'ї, у яких порушені зв'язки з середовищем, внутрішньо родинні зв'язки, порушена структура сім'ї, її спроможність виконувати свої функції. І не завжди потенційно неблагополучні сім'ї стають неблагополучними. Це залежить від потенціалу сім'ї, підтримки та допомоги у вирішенні життєвих проблем. Неблагополучними З. Шевців називає такі сім'ї, які в силу тих чи інших обставин повністю або частково втратили свої виховні можливості, якісні стосунки, внаслідок чого складаються несприятливі умови для виховання дитини. До неблагополучних сімей належать:

- сім'ї, де батьки зловживають спиртними напоями, ведуть аморальний спосіб життя, вступають у конфлікт із морально-правовими вимогами суспільства;
- сім'ї з низьким морально-культурним рівнем батьків;
- сім'ї зі стійкими конфліктами у взаєминах між батьками, батьками та дітьми;
- неповні сім'ї;
- сім'ї, ззовні благополучні, які допускають серйозні помилки, прорахунки в системі сімейного виховання внаслідок невміння будувати взаємини між членами сім'ї, низької педагогічної культури та неосвіченості [19];
- сім'ї, діти яких виховуються в інтернатних закладах;
- сім'ї, в яких є особи з особливими потребами;
- сім'ї трудових мігрантів;
- сім'ї, в яких дитина або декілька дітей відібрані в батьків за рішенням суду (без і з позбавленням батьківських прав), і які мають намір звернутися до суду з позовом про відновлення цих прав;
- сім'ї в яких батьки порушують права дитини, зокрема через насильство;
- сім'ї з дітьми і самотні матері, які можуть залишити дитину в пологовому будинку або іншій установі охорони здоров'я тощо.

Також необхідно звернути увагу на сім'ї трудових мігрантів та сім'ї, в яких батьки перебувають у стані розлучення.

Висновки

Отже, на рівні територіальної громади створено велике різноманіття фондів і програм щодо захисту прав дитини та попередження соціального сирітства. Однак багато з цих фондів не співпрацюють між собою та з ЮНІСЕФ, що часом призводить до дезорганізації й дублюванню функцій.

Важливою проблемою взаємодії з громадськістю на місцевому рівні залишається технологізація надання соціальних послуг громадянам. Згідно із Законом України "Про соціальні послуги" недержавні суб'єкти, що бажають надавати соціальні послуги на професійній основі, надають їх на підставі ліцензій. Однак механізм ліцензування не розроблено.

Більше того, більшість працівників органів місцевого самоврядування не може стверджувати, що на рівні їхніх організацій, які займаються профілактикою соціального сирітства, існує конкретний перелік соціальних послуг, які надаються та відповідний перелік їхніх споживачів. Тому процеси взаємодії потребують пожвавлення шляхом запровадження сучасних форм управління.

Тож виділимо такі найважливіші заходи зміцнення взаємодії територіальної громади і благодійних організацій щодо попередження соціального сирітства: сприяння

розвитку волонтерських рухів; моральне і матеріальне заохочення органами місцевого самоврядування ініціативних громадян; розвиток співпраці між громадськими організаціями і організаціями місцевих підприємців; створення добровільних союзів активістів на підтримку профілактики соціального сирітства на відповідній території; створення спеціалізованих комп'ютерних систем спілкування з мешканцями території.

Ми переконані, що профілактика соціального сирітства в територіальній громаді буде ефективною, якщо функціонуватиме система партнерської взаємодії між органами місцевого самоврядування, місцевої виконавчої влади, державними й неурядовими організаціями територіальної громади, якщо матиме системно-комплексне спрямування та за умови активізації членів громади, стимулювання їх до різних ініціатив, насамперед до участі у визначенні та вирішенні проблем сімей з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах й неблагополучних сімей.

Перспективою подальших досліджень є вивчення зарубіжного досвіду щодо організації протидії соціальному сирітству на рівні територіальної громади.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Україна-2013: підсумки року. 80% українських сиріт мають батьків (13.01.2014 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nbnews.com.ua/ua/tema/109312>.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 419 від 27.05.2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua.
4. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах : затверджено Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства транспорту та зв'язку України, Міністерства внутрішніх справ України, Державного департаменту України з питань виконання покарань № 1983/388/452/221/556/596/106 від 14.06.2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0824-06>.
5. Щодо стану подолання та профілактики соціального сирітства в Україні [Електронний ресурс] : аналіт. зап. — Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1556/#_ftnref31.
6. Хто допоможе дітям і сім'ям у кризі, якщо держава не хоче? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.p4ec.org.ua/ua/news_article/1228?fb_action_ids=10152346260937485&fb_action_types=og.recommends.
7. Молодіжний рух Сумщини [Текст] : інформ. зб. — Вип. 1. — Суми : ВАТ "СОД" ; Видавництво "Козацький вал", 2004. — С. 132.
8. Проблеми бездоглядності та безпритульності дітей в Україні [Текст] : держ. доп. про становище дітей в Україні за підсумками 2003 р. — К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. — С. 175.
9. СОС Дитяче містечко. Турботлива родина для кожної дитини [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sos-ukraine.org/uk/ukriplennya-simyi>.
10. Проблеми бездоглядності та безпритульності дітей в Україні... — С. 175.
11. Діяльність Макарівського районного центру соціальної підтримки дітей та сімей "Промінь Надії" [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://koda.gov.ua/>

news/article/dijalnist_makarivskogo_rajonnogo_tsentru_sotsialnoji_pidtrimki_ditej_ta_simej_promin_nadiji_.

12. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації [Текст] : навч.-метод. компл. / автор.-упоряд. : О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, [та ін.] ; за заг. ред. : І. Д. Зверевої, Ж. В. Петровича. — К. : Фенікс, 2007. — 528 с.

13. Партнерство кожній дитині [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://archive.p4ec.org.ua/index.php?hl=ua&idd=activities&activities=changing-vision&changing-vision=gatekeeping>.

14. Сімейно орієнтована соціальна робота: практичні аспекти [Текст] : консп. лекц. / за заг. ред. В. О. Кузьмінського, С. С. Лукашова. — К. : Молодь, 2010. — 128 с.

15. Юзікова Н. Діти потребують захисту / Н. Юзікова // Право України [Текст]. — 1998. — № 6. — С. 7.

16. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / авт.-упоряд. М. В. Кравчук. — К. : Атіка, 2010. — 288 с.

17. Трубавіна І. М. Сучасні підходи до розуміння сім'ї у наукових дослідженнях / І. М. Трубавіна // Соціальна робота в Україні: теорія і практика [Текст]. — 2007. — С. 46.

18. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації... — 528 с.

19. Шевців З. М. Основи соціально-педагогічної діяльності [Текст] / З. М. Шевців. — Рівне : РДГУ ; Цул, 2012. — С. 246.

**O. Lebedynska,
L. Yashchuk**

THE COOPERATION OF THE TERRITORIAL COMMUNITY WITH NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS ON PREVENTION OF SOCIAL ORPHANHOOD

The activities of non-governmental organizations on prevention of social orphanhood are analysed and peculiarities of their activities are found out. The innovative social care system at the community level is revealed using an integrated approach to providing social services and the perspective direction for the prevention of social orphanhood at the community level — gatekeeping is outlined. It is determined that the territorial community should pay particular attention to the families with children who have hard living conditions and to disadvantaged families. The most important measures to strength the cooperation of the territorial community and charity organizations to prevent social orphanhood are highlighted.

Key words: prevention, social orphanhood, NGO, territorial community.